

Ķermeņa proporciju un somatotipu izvērtējums Latvijas sievietēm pēc plecu platuma indeksa metodes

Dzintra Kažoka

Rīgas Stradiņa universitāte, Anatomijas un antropoloģijas institūts, Latvija

Ievads. Ķermeņa proporcionāla attīstība ir viens no cilvēka veselības kritērijiem. Disproporcionalitātes rezultātā var domāt par augšanas un attīstības procesu traucējumiem, ko var izraisīt virkne dažādu faktoru. Tomēr zināmas un vispārpieņemtas ir arī ķermeņa proporciju vecuma radītās izmaiņas. Visbiežākais un pieejamākais veids ķermeņa proporciju noteikšanai ir indeksu metodes, kas ļauj izdarīt vienkāršus aprēķinus. Indeksu vērtības var gan palielināties, gan samazināties, gan arī palikt nemainīgas. Tās norāda uz atsevišķu antropometrisko pazīmju savstarpējām attiecībām un kalpo gan fiziskās attīstības novērtēšanai, gan ķermeņa proporciju un somatotipu izvērtējumam [Kalmikova, 2013].

Darba mērķis. Raksturot un izvērtēt ķermeņa proporcijas un somatotipus Latvijas sievietēm vecumā no 18 līdz 20 gadiem.

Materiāls un metodes. Pētījuma pamatā ir 349 sieviešu 2001.–2005. gada aptaujas, anketēšanas materiāla un antropometrisko mērījumu protokolu dati, kas savākti pēc nejaušas izlases principa Rīgas Stradiņa universitātē, dažādās Rīgas un citu Latvijas rajonu iestādēs un organizācijās. Sievietēm veikta standarta somatometriskā programma (gareniskie izmēri, šķērsizmēri, ķermeņa masa). Antropometriskie mērījumi veikti saskaņā ar R. Martina un K. Sallera (1957) metodiku ar Šveices firmas "Siber-Hegner & Co" instrumentiem. Ķermeņa proporcijas un somatotipi tika noteikti pēc P. N. Baškirova (1937, 1962) plecu platuma indeksa [Nikitjuks, 1992; Kalmikova, 2013] metodes. Sievietes tika iedalītas 3 somatotipu grupās: dolihomorfais, mezomorfais un brahimorfais. Datu zinātniskajā apstrādē un rezultātu interpretācijā ar statistikas programmām tika aprēķinātas antropometrisko pazīmju un ķermeņa proporciju indeksu vidējās, minimālās, maksimālās vērtības un standartnovirzes.

Rezultāti. 18–20 gadu vecumā Latvijas sievietēm ir dolihomorfais (58,2%) un mezomorfais (41,8%) ķermeņa uzbūves tips. Šajā vecuma grupā nav sastopamas sievietes ar garu, platu vidukli un īsām kājām (brahimorfais somatotips).

Dolihomorfā somatotipa (plecu platuma indekss nesasniedz 21,5) sievietēm ķermeņa garums un kājas garums ($168,1 \pm 6,3$ cm un $90,3 \pm 4,3$ cm) ir lielāks, salīdzinot ar mezomorfā somatotipa sieviešu vidējo ķermeņa garumu un kājas garumu ($164,9 \pm 5,9$ cm un $87,9 \pm 4,0$ cm).

Mezomorfā somatotipa (plecu platuma indekss sasniedz 23) sievietēm ir lielāka vidējā ķermeņa masa (+ 1,3 kg) un plecu platums (+ 2,2 cm), bet vidukļa garuma un rokas garuma vidējās vērtības ($50,5 \pm 3,0$ cm un $72,8 \pm 3,6$ cm) ir mazākas ($49,8 \pm 3,0$ cm un $71,4 \pm 3,8$ cm) nekā dolihomorfā somatotipa sievietēm.

Salīdzinot iegurņa platuma vidējās vērtības, abu sieviešu somatotipu grupās atšķirības ir nelielas.

Secinājumi.

1. 18–20 gadu vecumā visvairāk ir sieviešu ar īsu un šauru vidukli un garām kājām (dolihomorfais somatotips). Šo sieviešu gareniskie izmēri ir lielāki salīdzinājumā ar mezomorfā somatotipa sieviešu gareniskajiem izmēriem.
2. Mezomorfā somatotipa sievietes (vidēji garš viduklis un vidēji garas kājas) ir smagākas un platākiem pleciem, salīdzinot ar dolihomorfā somatotipa sievietēm.
3. Pielietojot antropometriskos mērījumus un iegūto rādītāju izvērtēšanu pēc plecu platuma indeksa metodes, var noteikt Latvijas sieviešu ķermeņa proporcijas un somatotipu atšķirības, tomēr turpmāk ir jāapsver iespējas paralēli lietot arī citus indeksus un analizēt datus pārējās vecuma grupās.